

UNITAT DIDÀCTICA
TERCER CICLE DE PRIMÀRIA

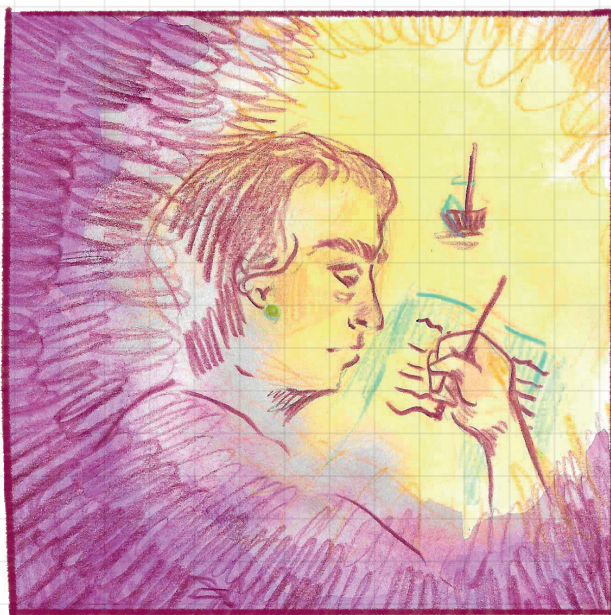
Maria Ibars

LLEGIM. QUI ÉS MARIA IBARS?

1. Per tal de conèixer Maria Ibars, et proposem que lliges l'Apunt Biogràfic que trobaràs a la unitat de Segon Cicle i que contestes les preguntes següents:

- Quin any va nèixer Maria Ibars?
- Quin dia? Què té de particular aquest dia?
- On va nèixer?
- D'on eren els seus pares?
- On es va criar?
- On treballava el seu pare?
- On va estudiar la carrera de magisteri?
- De quin personatge important es va fer amic?
- Per què era important Carles Salvador? Busca informació i escriu el que trobes
.....
- On va treballar de mestra? i on més?
- Maria Ibars estudià al Centre de Cultura Valenciana, de què va obtenir el títol?
- Amb quina institució va col·laborar Maria Ibars en la postguerra?
- Què és "Penyamar"?
- Quin llibre de Maria Ibars porta al títol "Penyamar"?
- Quines són les novel·les més conegudes de Maria Ibars? i
- Quin any va morir?

LLEGIM I PARLEM

En aquesta unitat treballarem alguns aspectes de les novel·les de Maria Ibars. Hi ha en la seua biografia dos fets que són molt determinants per a ella a l'hora d'escriure aquestes obres. La primera és que es va criar entre la partida dels Campussos de Dénia, als primers contraforts de la impressionant serra del Montgó, una zona on en aquell temps es conreava molt la vinya i, del raïm, se'n feia la pansa seguint un procediment, que expliquem a la unitat d'Infantil, però que recuperem ací amb un text de Bernat Capó. Te'l donem a llegir, però enmig del text trobràs unes preguntes que hauràs d'anar contestant per a continuar llegint.

Per a ajudar-te, abans de llegir, mira el vídeo següent sobre l'escaldada: <https://youtu.be/8qefEHp54tY>

2. Llegiu el text següent i contesteu les preguntes intercalades

Escaldar (adaptació)

Un dels productes més típics del nostre camp és, sense dubte, la pansa. El seu procés d'elaboració és bastant treballós i a pocs els haurà passat pel cap de pensar en l'esgotament que suporta al llaurador, els riscos que sofreix el producte i el camí, ple d'incidències, que segueix aquest fruit tan saborós, des de la vinya a la taula.

- a. Com t'imagines els riscs del producte i el seu camí des de la vinya a la taula? Escriu la resposta a continuació:

El llaurador comença per preparar, amb les seues pròpies mans i en solitari, el lleixiu que tallarà oportunament els grans de raïm. El dia designat per a escaldar la família es reuneix, acudeixen a la cita des dels més diversos llocs per a juntar esforços.

- b. Quins esforços creus que cal ajuntar segons Bernat Capó? Escriu la resposta.

Els cabassos, rebotits de dolços raïms, esperen al costat del forn que ha estat especialment construït per aquesta feina. Quan l'albada comença a despuntar, i la claredat permet de comprovar l'eficàcia del lleixiu, s'inicien els treballs. El primer que cal fer és encendre el foc del forn posar-hi la gran caldera i emplenar-la d'aigua que no tardarà a bullir.

- c. Com és el forn d'escaldar? Com s'encén? Escriu el que sàpigues.

S'hi posarà una mata de botja rossa perquè el raïm agafe eixe color torrat que li és característic. L'en-carregat d'escaldar posa uns raïms en la cassà feta de filferro, comprova els talls dels grans i tot seguit la cassà es va submergint en l'aigua una i altra vegada. Amb uns pocs segons n'hi ha prou perquè el moscatell es senta ferit i aleshores es deixa caure, brillant i humit, sobre el canyís.

d. Què és un canyís?

Mans calloses i vigoroses l'estenen per tota l'amplia superfície de canyes. A mesura que els canyísos es completen són trets al sequer, al sol, de la força i intensitat del qual s'espera la millor ajuda. Abans, la xicalla, haurà posat els pilons la funció dels quals serà poder apilar a la nit evitant la pressió i el contacte entre els raïms escaldats.

e. Per què s'ha d'assecar al sol el raïm escaldat?

Encara que s'hi compte, amb el favor del sol, no és possible que el procés d'assecat avance amb la rapidesa desitjada. Els raïms de la futura pansa s'han de girar perquè els efectes del sol toquen les dues parts per igual, cosa amb la qual el producte guanyarà en color i sequetat.

f. Què cal fer si fa mal temps per a protegir el moscatell escaldat?

Mentre el moscatell siga a l'era la vigilància és constant per por de canvis atmosfèrics. Quan l'inclemència del temps tracta de desbaratar els esforços camperols és quan es posa a prova la solidaritat humana, la germanor entre els veïns ja que, en arribar de sobte la pluja la gent de les cases properes acudeix ràpidament i ajuda a guardar els canyísos al riurau que, segons els experts, varen nàixer amb aqueix objecte.

Bernat Capó: *Costumari valencià (I)*. Ed. del Bullent, pàg. 101-102. 1992

Sopa de lletres i joc de definicions.

3. El text de Bernat Capó ens serveix, a més, per a eixamplar el vocabulari valencià. Si teniu a mà un museu etnogràfic, visiteu-lo i fixeu-vos i anoteu els noms dels estris que s'usaven en els treballs del camp. Això us donarà una idea de com canvia el món. I a manera d'introducció de l'activitat, us donem a continuació les definicions de paraules relacionades amb el treball d'escaldar que apareixen al text i que podeu descobrir a la següent sopa de lletres:

Definicions

_____ : Aigua que es pot obtenir barrejant la cendra del carbó vegetal amb aigua bullent, s'usava per a fer la bugada i també per a escaldar el raïm.

_____ : Recipient de metall, gran i semiesfèric, que serveix per a escalfar aigua o coure alguna cosa.

_____ : Recipient gran de forma cilíndrica, amb bastiment de ferro i fils de ferro grossos i mànec de ferro buit, que s'allarga amb mànec de fusta i que s'usa per a escaldar el raïm i convertir-lo en pansa.

_____ : Conjunt de canyes entrelligades paral·lelament i reforçades amb bastons travessers, que s'utilitza per a sostindre teulades, per a fer tancats i per a posar fruita a secar.

_____ : Lloc on, sobre canyissos, es posa fruita a secar, especialment figues i panses.

_____ : bloc de fusta, generalment en forma de dau, que serveix per a posar allò que s'ha de tallar, separar, elevar.

C	A	N	Y	Í	S	S
Q	P	I	L	Ó	I	S
C	A	S	S	A	U	V
D	S	G	F	F	M	Z
S	E	Q	U	E	R	E
L	L	E	I	X	I	U
C	A	L	D	E	R	A

4. La nostra agricultura tradicional, i concretament la dedicada al raïm i a la pansa, era un món ja pràcticament desaparegut però ple de detalls fascinants. El text següent en descriu alguns. Llegiu-lo i fixeu-vos en alguns detalls curiosos sobre els treballs tradicionals. Us ajudaran les respostes a les preguntes següents:

- En quina època de l'any transcorre l'acció, com ho podeu deduir?
- Imagineu-vos que teniu una càmera amb un zoom potent. Si seguïu el text, quina seria la primera imatge? I la segona?
- Llegint el text, definiu les paraules següents:
- Sequer: _____
- Bou: _____
- Veles: _____
- Tinglado: _____
- Cànem: _____

El temps, cada punt, anava fent-se més xafogós. Els raïms, assaonats, tenien la grogor pesada de la mel i quedaven ben a les vistes pels pàmpols que s'encollien ressecs. Ja es veien colles de veremadors que, escampades pels bancals, alliberaven els ceps de llur càrrega daurada. Pels sequers s'alçaven els bous que havien de recerar la pansa. Els sequers, rectangles de terra sense vinya, que a l'hivern s'aprofitaven per a fer una collita de llegums i a l'estiu quedaven lliures i aplanats per a exposar la pansa al sol. Pel mig, arrencats, es feien uns clots per a plantar uns pals arreu, de l'alçada d'un home, anomenats bous. Aquests, verticals, eren units per altres horitzontals destinats a sostindre les veles, robes pintades per a fer-les impermeables o deixar esgolar millor l'aigua. El conjunt de tots els bous formava el tinglado. Sota cada pal transversal es posava una pila de canyissos plens, no més de dotze, que quedava coberta de la rosada en desplegar la vela que, sense tocar la pansa, era atesa en forma de barraca i subjectada per uns cànems cantoners a uns puntals o cunyes clavades al sòl del sequer en lloc pertinent.

Anna Maria, en obrir la porta, a la llum de la matinada, reparava tots els dies les columnetes de fum que s'enlaireven enmig d'una remorosa cobla de gent, avui en un lloc, demà en un altre. Açò li indicava on anaven escaldant.

Maria Ibars: *Vides planes*

LLEGIM I COMENTEM: LES NOVEL·LES DE MARIA IBARS

Maria Ibars va escriure dues novel·les en català, *L'últim serf* i *Vides planes*. La primera transcorre essencialment en un magatzem de pansa, a Dénia, i és una història que conté altres històries i contalles al fil de la trama principal; la segona, que coneixerem en aquesta unitat, té, en canvi, per escenari la vida rural, especialment a la partida dels Campussos de Dénia, on l'autora havia passat una part de la seua infantesa, i conta una història d'amor plena de dificultats. Començarem per conèixer els protagonistes d'aquest amor.

VIDES PLANES. UNA HISTÒRIA D'AMOR.

5. Abans de llegir el text següent, contesta aquestes preguntes.

- T'agradaria viure sol en una casa a la muntanya?
- Com t'imagines que seria la vida així?
 - Te la imagines sense llum elèctrica, ni telèfon ni cap de les tecnologies actuals?
 - Quins sorolls creus que sentiries?
- Tindries por? Què faries per a no tenir-ne?

6. Llegeix ara el text següent, és el començament de *Vides planes*.

Qui s'haurà proposat no deixar-me dormir? —deia la pobra Anna Maria regirant-se en el llit de posts amb marfegó de pallocs que cruixia com un torturat. Feia una estona que oïa lladrar el gos de la caseta de l'assagador, la qual cosa li donava a entendre que algú transitava per aquells llocs. Açò la inquietava un poquet. Després de l'assagador ja no hi havia més casetes que la d'ella i unes altres dues d'estiuants que aleshores no estaven obertes. Procurà tranquil litzar-se i dormir, però en abaltir-se una mica s'oïren els lladrucs més propers i més escarotats. S'assequé al llit i esguardà pel recli del finestró. Les estrelles eren molt enceses encara. Aquelles lluernies d'altres hores de la nit en la blavosa volta empolsinada d'argent, alçaren el seu ànim deixant-la relativament tranquil·la, no decidida a obrir. Esperaria que passara el primer cabrer, el «Frare», qui, tots els dies, ans de l'alba, li tocava a la porta perquè soltara «Bela», la cabreta que s'enduia a la dula amb el seu ramat.

No tenia rellotge, ni calia. Tota la naturalesa li ho era prompte i atent. No podia saber l'hora exacta que era, si bé, pel costum de mirar el cel, calculava que serien les tres. Com que era en agost suposava que li quedaven dues hores d'espera.

Els lladrucs seguien oint-se forts i més bé s'apropaven, embravits. Aquell entossudament li va fer pensar si el gos perseguiria alguna serp, cosa no gens rara en aquells temps; però com que la veu envestidora del ca es va quedar de sobte ofegada en un rum-rum adolorit, Anna Maria endevinà el colp sec d'una pedrada. Qui aniria per allí?

Ella no havia tingut por mai i ara es trobava un poc sobresaltada. Sis anys que vivia sola, d'ençà que quedà vídua, i mai no havia estat molestada. Tots la respectaven. Els que passaven, pastors, llenyaters, excursionistes, li demanaven aigua, que ella donava amb gust; descansaven en el banquet que voltava la caseta i, com que la seua era la més endinsada en el tossal, sempre tenia un pomell d'herbes oloroses o medicinals que oferir.

Maria Ibars: *Vides planes*

7. Com sempre, deu haver-hi unes quantes paraules que en cal conèixer. Te'n suggerim unes quantes, amb definicions als costats, però estan desordenades. Ordena-les posant cada definició al costat de la paraula corresponent:

marfegó	• Ramat que es fa reunint els caps de bestiar de diferents cases i que un sol pastor, pagat per tothom, treu a pasturar.
palloc	• Camí per on transita el bestiar
assagador	• Gos
abaltir-se	• Mig adormir-se
dula	• Fulles de la panolla de dacsà
ca	• Tela farcida de palla per a servir de matalàs

8. Com t'imagines l'Anna Maria? Escriu-ho breument.

9. Poseu en comú les vostres respostes. En què heu coincidit? En què no?

10. I ara, aventureu una hipòtesi i contesteu: qui es mou pels encontorns de la casa d'Anna Maria? Què vol? Què hi ha anat a fer?

L'escena anterior va lligada a l'aparició de Roquet o Montgonet, el protagonista masculí de la novel·la. Si llegiu el text de l'activitat 15 de la unitat de Segon Cicle de Primària i fins i tot si contesteu les qüestions que el segueixen, ja tindreu una visió de quin és el conflicte principal de la novel·la: una història d'amor que es complica amb l'aparició de Manolo, un jove molt presumit i orgullós, vingut de Dénia, que de bon començament promet a Maleneta una vida més còmoda que la que du al camp, la qual cosa enorgulleix Malena, la seua mare, que també se les promet molt felices. La rivalitat entre Montgonet i Manolo es veu en el text següent.

11. Llegeix el text següent sobre l'arribada de Manolo i com és rebut en un dia d'escaldada i contesta les preguntes.

—Les dones són tremendes per a llevar-se faena de damunt —bravejà Manolo—. La pansa serà millor empilant en el riurau i si no li cap allí la posa a l'entrada de casa...

—Com gastes broma, Manolo! Si Maleneta et sent... La nostra casa ens agrada tindre-la ben conreada. I superant-se tot quant pogué, afegia:

—Que ho facen com tots els anys i de no donar resultat ja ho canviariem. Ara s'ha d'anar de pressa. Ja comprenc que tot és per massa interès que et prens i et done les gràcies.

Malena tornà a les piles dels canyissos i el futur gendre prengué la mateixa direcció fent abans un gest ambigu que el mateix podia dir «ja me les pagaràs totes», que «quanta torpesa hi ha en el món».

Arribat al forn va saludar amb un «bon dia a tots» i adoptà l'aire d'observador tècnic. L'escaldador com el vera amb la jaqueta baix el braç i els punys de la camisa ben ajustadets, li digué com a preàmbul:

—Poca traça té de voler-nos ajudar.

—Sóc precis?

—Home, precis, no. Però anar d'escaldada és... això, escaldar. Descarregue's un poquet i prove a fer foc. És una faena tan agradable que emborratxa.

—Bé! Per a emborratxar-me...

I per contindre's a si mateix es mossegà els llavis. Les dones esclataren rialla endevinant l'exabrupte que anava a dir. Montgonet que feia les casses, es reia per dins sense perdre esma en la faena. La poca simpatia que l'altre despertava li produïa un goig incipient de venjança. La tia Malena pesarosa de la contrarietat anterior intervingué afalagadora:

—Vés primer a la caseta i fes-te un refresquet —i com que ell no preguntava per la seua promesa, va afegir, reparadora—: Maleneta no està; s'ha aplegat per la tia Andreua que volia estar ací avui. Però no deu tardar.

Montgonet va sentir indignació contra aquella dona. Per què nomenar la promesa a aquell fatu? Era ell qui havia d'haver preguntat per ella o demostrar un poc de zel per vore-la, en lloc d'estar per allí fent nosa a tots. Innocent Maleneta! Estigué temptat d'anar-se'n ans de vore-la arribar vora d'aquell fatxenda que ni sols havia fet menció d'ella! I pensar que ell hauria dedicat tota la seua vida a fer-la feliç!

Maria Ibars: *Vides planes*

- a. A la vista de les primeres frases que Manolo diu a Malena, quin concepte creus que té ell de les dones? És respectuós amb elles?

b. En contrast amb l'actitud de Manolo, quins valors mostren Malena i Maleneta en relació a la cura de la casa?

c. Quina impressió fa Manolo a l'escaldador? Creus que pertanyen a la mateixa classe social?

d. En aquesta escena, Montgonet és un personatge que observa. Enumera què veu:

i. _____

ii. _____

iii. _____

d. Enumera què pensa:

i. _____

ii. _____

iii. _____

iv. _____

e. Com has pogut veure, en aquest relat hi ha una veu, la del narrador, que conta totes les coses i, a més, hi ha un ull que veu però no parla, el de Montgonet. Repassa el text i comprova si el narrador conta les seues pròpies impressions o si es limita a contar les dels personatges.

f. En aquesta novel·la hi ha allò que s'anomena un "triangle amorós", és a dir dos pretendents per a un mateix amor, ací tant Montgonet com Manolo pretenen Maleneta. Debateu dos temes:

i. Quin pretendent convé més a Maleneta?

ii. Quin triarà?

g. Per a formar el vostre argumentari, de segur que anirà bé la lectura de dos fragments més de *Vides planes*, el primer parlar dels sentiments de Montgonet envers Maleneta, l'escena és d'un porrat el dia de santa Llúcia, a Dénia. El segon text és continuació de l'escena de l'escaldada que hem llegit més amunt, quan arriba Manolo i vol donar ordres. Les grans qüestions d'aquests textos són:

i. Quin dels dos personatges està més enamorat de Maleneta i la respecta més?

ii. Com viurà Maleneta si es casa amb Manolo? I si es casa amb Montgonet.

iii. Amb qui serà més rica? Amb qui serà més feliç?

iv. Si pots triar, que prefereixes, la riquesa o la felicitat?

A Gran sorpresa la de Maleneta quan va vore el ple mocador a la seua mà, amb tantes coses i les amigues celebrant enmig de somriures i d'indirectes el que allò volia dir. Quin relleu donava a la seua fermosor la porpra que li cobria la cara! S'esforçava a combatre-les dient-los en veu baixa quant podia, apart del pastor.

—Ja coneixeu Roquet, el d'Anna Maria; ens tractem des de la infantesa. Jo crec que el tinc com a un germà.

Que bonica li paregué a Roquet aleshores amb els colors que acceleradament se li encengueren! Vora un marge es pararen a partir avellanes i nous. Montgonet dugué una gran mesura de bunyols de farina i carabassa encoberts de sucre fi, i se'ls menjaren fent rogle. Altres xics, més o manco coneguts, s'agregaren al grup; se n'anaven uns, n'arribaven altres; no faltava animació a les xiques. Passà un «barquillero» i Roquet va fer que jugaren totes la rodeta. Maleneta tenia sort i treia les neules plena d'alegria trobant-se sempre que encara li faltava una altra rodada. Tant com ella gojava, Mongonet era feliç podent proporcionar eix plaer a l'estimada. L'esperit noble i bondados del pastoret estava satisfet, no se li haguera ocorregut comparar-se amb altres éssers feliços; ell se sentia feliç amb la màxima felicitat somiada, i la fruïa veient a ella contenta, a la seua vora, jugant com una criatura la rodeta de les neules i donant-li, a ell, la subtil càrrega per jugar «la darrera maneta».

Maria Ibars: *Vides planes*

B Malena en oir que al seu gendre li parlaven de «vosté» com a un amo encara que ell parlara de «tu», no cabia en la seua pell. Allò era de senyoriu.

—Quan vulgues ja ho saps. Jo estic sempre disposat a afavorir els veïns —barbullava Manolo—.

Les dones li prengueren aquestes paraules.

—Vols dir que viuràs ací en casar-vos?

—Ací i al poble. Tindrem dos cases. Ací per fer compayia als vells i a Dénia per si jo ho necessite per al negoci.

—A Maleneta li agradarà viure al poble.

—Però a mi m'agrada més el camp sempre que tinga casa allà per quan convinga. Qué no és bo fugir de quan en quan?... —i la gràcia del seu atreviment el féu riure.

—Però la teua dona no et deixarà.

—La meua dona farà el que l'amo vulga.

—Has dit amo o home?

—I per què no he de dir amo? Que no ho seré?

Les dones callaren. Aquestes eixides del gendre eren nuvolets que tapaven el cel rosat de Malena, però l'ambició li feia vore, de continent, que el ventet pot amb els núvols i el ventet amb què podia confiar eera la seua astúcia.

Maria Ibars: *Vides planes*